

ΓΕΝΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Δώδεκα Διαπιστώσεις για την Φτώχεια και το Χαμηλό Εισόδημα

Ο κοινωνικός αποκλεισμός και η φτώχεια είναι έννοιες που δύσκολα αποτυπώνονται στατιστικά, ακόμη και σε ειδικές έρευνες. Υπάρχουν **εναλλακτικοί συμβατικοί ορισμοί** της φτώχειας, χωρίς όμως να μπορούν να ιεραρχηθούν αξιολογικά, αφού δεν υπάρχει λόγος να προτιμάται ένας ορισμός αντί άλλου. Συνήθως λαμβάνονται υπόψη διάφορες διαχωριστικές γραμμές ως ποσοστά της «διαμέσου» - του εισοδήματος του «μεσαίου ανθρώπου» - και καταμετρώνται αυτοί που δεν την υπερβαίνουν.

Από την ανάλυση όλων των διαθέσιμων στοιχείων από ειδικές έρευνες για την φτώχεια, και ιδίως της τελευταίας Έρευνας Οικογενειακών Προϋπολογισμών του 1999, όπως και τα πιο πρόσφατα στοιχεία της Eurostat, προκύπτουν **δώδεκα κεντρικές διαπιστώσεις, δώδεκα «αδρά δεδομένα»:**

1. Με βάση την γραμμή του 60% της διαμέσου (που είναι η κεντρική τιμή που χρησιμοποιείται στην ΕΕ) περί το 17% (ένας στους έξι) **χαρακτηρίζονται φτωχοί**. Με βάση την γραμμή του 50% (που προτιμάται από πολλά κράτη-μέλη και από τον ΟΟΣΑ), το ποσοστό αυτό κατεβαίνει γύρω στο 10% (ένας στους δέκα).
2. Το ποιοι είναι οι φτωχοί διαφέρει αν η κατάταξη γίνει με βάση το εισόδημα ή την συνολική δαπάνη. Φτωχοί και με τους δύο τρόπους κατατάσσονται λιγότερο από 60% αυτών που κατατάσσονται έτσι μόνο με τον ένα. Οι φτωχοί τόσο σε εισόδημα όσο και σε δαπάνη περιορίζονται στο 10% (για την κεντρική γραμμή του 60%) ή στο 5% (για αυτήν του 50%). **Τα ποσοστά αυτά μπορούν να θεωρηθούν ως τα ελάχιστα ποσοστά φτώχειας για τις συγκεκριμένες γραμμές.**
3. Οι φτωχοί στην Ελλάδα σε βαθμό πολύ μεγαλύτερο από την ΕΕ **ζουν σε δικό τους σπίτι**, πράγμα που απομακρύνει μια από τις μεγαλύτερες πηγές ανασφάλειας που δημιουργεί το χαμηλό εισόδημα, αυτής της έξωσης και απώλειας στέγης. Ο συνυπολογισμός του παράγοντα αυτού μειώνει το ποσοστό φτωχών κατά 3 μονάδες ή κατά 15%.
4. Οι **εισοδηματικές μεταβιβάσεις**, (χαμηλές συντάξεις, ΕΚΑΣ, επιδόματα ανεργίας, οικογενειακά και άλλα επιδόματα), παίζουν σημαντικό ρόλο στον περιορισμό της φτώχειας. Η σύγκριση της κατανομής χωρίς μεταβιβάσεις με την τελική κατανομή του διαθέσιμου εισοδήματος, δείχνει μείωση των φτωχών κατά το ένα τρίτο, ενώ η ανισότητα μεταξύ φτωχών περιορίζεται κατά 80%. Το μεγαλύτερο τμήμα του αποτελέσματος αυτού οφείλεται σε παροχές συντάξεων προς χαμηλοσυνταξιούχους (συντάξεις ΟΓΑ, κατώτατα όρια λοιπών ταμείων) αλλά και του ΕΚΑΣ. Αν και μικρότερη, η επίπτωση των λοιπών μεταβιβάσεων (οικογενειακά επιδόματα, επιδόματα ανεργίας) δεν είναι αμελητέα και αυξάνεται σημαντικά μετά το 1994.
5. Η **εμβέλεια της κρατικής παρέμβασης** διευρύνεται διαχρονικά: η διαφορά που σχετίζεται με την παρέμβαση αυξάνεται μεταξύ 1988 και 1999 κατά 48%. Όσον αφορά τα επιδόματα εκτός συντάξεων η **διεύρυνση** λόγω παρέμβασης μεταξύ 1994 και 1999 ανήλθε σε 61%.
6. Όσον αφορά τις **διαχρονικές τάσεις**, δεν διαφαίνεται καμιά τάση στην σχετική φτώχεια από το 1988. Αντίθετα, υπάρχει σημαντικότερη **μείωση** (κατά 35%) αν κρατηθεί η αγοραστική δύναμη της γραμμής σταθερή στα επίπεδα του 1994, δηλαδή μια βελτίωση της κατάστασης των φτωχών. Η εικόνα αυτή πρέπει να συνεκτιμηθεί λαμβάνοντας υπόψη τους επιβαρυντικούς παράγοντες της αύξησης της ανεργίας στην περίοδο αυτή και την έλευση των παλιννοστούντων και των μεταναστών.
7. Σε **συγκρίσεις με την ΕΕ** που χρησιμοποιούν στοιχεία της Eurostat, η τοποθέτηση της Ελλάδας μετά την Πορτογαλία και μαζί με τις άλλες χώρες του Νότου στην κορυφή της κατάταξης οφείλεται αφενός σε διαρθρωτικούς λόγους

(όπως το υψηλό ποσοστό απασχόλησης στον πρωτογενή τομέα, το μερίδιο αυτοαπασχόλησης και ΜΜΕ), αφετέρου δε στον μη συνυπολογισμό της ιδιοκατοίκησης στα συγκριτικά στοιχεία. Σε όσα στοιχεία περιλαμβάνουν την ιδιοκατοίκηση, οι διαφορές από τον μέσο όρο της ΕΕ είναι πολύ περιορισμένες.

8. Υπάρχουν ενδείξεις ότι σε άλλες χώρες (ιδίως στον Νότο) η πορεία σταθεροποίησης και **επίτευξης των κριτηρίων του Μάαστριχτ** συμβάδισε με διεύρυνση της ανισότητας. Συγκρινόμενη με αυτό η συγκράτηση (ή ακόμη και η πιθανή μικρή βελτίωση) στην εικόνα της ανισότητας και της φτώχειας κατά την Ελληνική προσπάθεια είναι αξιοσημείωτη. Η επιτυχία αυτή οφείλεται κατά κύριο λόγο στην αύξηση των κοινωνικών δαπανών στην Ελλάδα από το 1994 και στην αποτελεσματικότερη στόχευσή τους.
9. Τα **χαρακτηριστικά των φτωχών** στην Ελλάδα:
 - Η μεγάλη ηλικία αποτελεί ακόμη τον σοβαρότερο επιβαρυντικό παράγοντα. Η σημασία της και η σχετική επιβάρυνση της θέσης των ηλικιωμένων, όμως, περιορίζονται διαχρονικά.
 - Η σχετική θέση των συνταξιούχων εμφανίζει επιδείνωση από το 1988 ως το 1994 και βελτίωση μετά.
 - Η παρουσία παιδιών *μειώνει* τον κίνδυνο φτώχειας, προφανώς λόγω του οικογενειακού προγραμματισμού στις γεννήσεις ή των ατύπων δικτύων αλληλεγγύης.
 - Νοικοκυριά σε αγροτικές περιοχές είναι βεβαρημένα, αντανακλώντας την γήρανση του πληθυσμού της Υπαιθρου.
 - Ο βασικότερος αποτρεπτικός παράγοντας της φτώχειας παραμένει η Παιδεία. Όμως, η προστασία που προσδίδει το υψηλό επίπεδο εκπαίδευσης μειώνεται διαχρονικά.
10. Η φτώχεια σχετίζεται με την **έλλειψη πρόσβασης στην απασχόληση** σε μικρότερο βαθμό από ό,τι στην ΕΕ. Παρά την αύξηση της ανεργίας, ο αριθμός ατόμων που ζουν σε νοικοκυριά αποκλεισμένα από την απασχόληση και την αγορά εργασίας παραμένει σταθερός. Ο κίνδυνος τα μέλη των νοικοκυριών που αποκλείονται από την απασχόληση να βρεθούν κάτω από την διαχωριστική γραμμή φτώχειας είναι μικρότερος από ό,τι στην ΕΕ και αμβλύνεται διαχρονικά.
11. Το **φύλο** εξακολουθεί να είναι επιβαρυντικός παράγοντας. Η έκταση της διαφοράς μεταξύ ανδρών και γυναικών, όμως μειώνεται διαχρονικά.